

Контактно-генетичні впливи і взаємовпливи

УДК 81'282.2:81'373

DOI: 10.31471/2304-7402-2024-19(71)-205-215

ДІАХРОННІ ТА СИНХРОННІ ВИЯВИ ПОЛЬСЬКИХ ВПЛИВІВ У ФЕМІНІТИВНІЙ ПІДСИСТЕМІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Марія Брус

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника;
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57;
e-mail: mariia.brus@pnu.edu.ua*

***Мета.** У статті розглянуто українсько-польські мовні зв'язки і проаналізовано фемінітиви польського походження, що ввійшли до українського лексикону в різні історичні періоди, стали частиною його активного й пасивного складу та залишили певне відбиття на фемінітивній підсистемі української мови. Зазначено, що перші такі запозичення з польської мови з'явилися в староукраїнській мові XIV – XV ст., численно збільшилися в XVI – XVII ст., невеликою мірою поповнили українську лексику в новий та сучасний періоди, але переважно словами, мотивованими маскулінативами польського походження.*

***Методологія дослідження.** У контексті становлення й розвитку міжмовної взаємодії проблема творення та вживання фемінітивів є сьогодні однією з актуалізованих і неоднозначно інтерпретованих, розкриття якої активізує певною мірою і міжнародну співпрацю та комунікацію. На польсько-українському рівні ця проблема не сучасна, а з довготривалою історією, тому й дослідження її угрунтоване на використанні діяхронного та синхронного підходів. Із погляду впливів польської мови на фемінітивну підсистему української мови діяхронний аспект дав змогу простежити хронологію запозичення із польської мови фемінітивів або їхніх твірних основ упродовж усієї писемної доби, а синхронний – проаналізувати особливості запозичених номінацій із польської мови на різних історичних етапах. Для реалізації цих підходів використано історичний, описовий, частково компаративний методи, елементи лексичного, словотвірного і стилістичного аналізу. За теоретичну базу взято наукові праці з лінгвоукраїністики про польсько-українські*

мовні зв'язки та фемінітивні запозичення з польської мови, а за основну джерельну базу – історичні й тлумачні словники української мови.

Ключові слова: *діахронія і синхронія, фемінітиви-полонізми, українсько-польські зв'язки, міжнародна співпраця та взаємодія.*

Українська мова впродовж усієї історії свого існування характеризувалася різними мовними контактами: з близькими чи далекими мовами, тривалими чи короточасними відносинами, безпосередніми чи опосередкованими, показовими чи малопомітними, обопільними чи експансіоністськими. Але будь-які міжмовні стосунки залишали більшою чи меншою мірою відбиття в українській мові на певному історичному етапі і відображалися зокрема на фемініконі української мови. Особливо це стосується сусідніх слов'янських мов, що, з одного боку, сприяли поповненню українського фемінікону запозиченнями, бо були посередниками в перейманні мовних елементів, а з іншого боку, набули з українською мовою багатьох спільних мовних ознак, через що важко відмежувати слов'янські іншомовні фемінітиви від власне українських, визначити походження того чи того найменування, згрупувати фемінітиви за належністю до окремих слов'янських мов, бо джерела чи корені їх виникнення могли бути спільними.

Питання фемінітивотворення має в українському мовознавстві вже тривалу історію вивчення і численну кількість напрацювань. Воно розглядалося із синхронного й діахронного боків, щодо загальномовного й діалектного вживання слів, з теоретичного й практичного поглядів, на різностильовому рівні. Характеристика й членування українського фемінікону за походженням – ще мало досліджена ділянка фемінітивної підсистеми української мови. Переважно в історичних дослідженнях ішлося про походження деяких запозичених фемінітивів, що з різними семантичними і стилістичними ознаками збереглися дотепер [див. Брус, 2001, 2006, 2009, 2019]. Питання запозичених фемінітивів загалом чи навіть конкретної групи запозичених фемінітивів практично не порушувалося в сучасній українській лінгвістиці. А для здійснення комплексного аналізу фемінітивів української мови й системного їх відображення необхідний цілісний і вичерпний аналіз усіх апелювативів зі значенням особи жіночої статі, відомих з історії української мови та на сучасному етапі її розвитку. Тому вказана потреба й зумовила актуальність вивчення запозиченої лексики в складі фемінітивів української мови. Особливо це стосується міжслов'янських запозичень, які важко окреслити і відмежувати від давньої праслов'янської спадщини через тісні контакти української мови зі всіма слов'янськими, а насамперед із сусідніми. До таких запозичень належать і запозичення з польської мови. Водночас варто зауважити, що проблема українсько-польських мовних контактів знайшла широкий відгос у компаративістиці й оприлюднена великою мірою в багатьох лін-

гвістичних студіях [див.: Генсьорський, 1961; Зілинський, 1937; Ткаченко, 2007, с. 770; Царук, 1998 та ін.].

У зв'язку з тим, що фемінітиви польського походження ще не вивчалися в україністиці, ця група іншомовної лексики і стала об'єктом дослідження у статті. Для позначення такої категорії запозичених фемінітивів використано термін *фемінітиви-полонізми*, яким означено тільки загальні назви жінок польського походження, не охоплюючи тих слів чи коренів, що перейшли в українську мову через польське посередництво з різних мов. Отже, до фемінітивів-полонізмів уведено слова власне польського походження та зі специфічними польськими мовними ознаками, розуміючи під терміном *полонізм* слово, його значення, вислів, запозичені з польської мови або утворені за її зразком [див.: Ткаченко, 2007, с. 525]. Близьке сусідство української мови з польською на Заході України забезпечило тривале історичне контактування української та польської мов, їх взаємовпливи і взаємозв'язки, тому й фемінітиви-полонізми слід розглядати в діахронному аспекті, із власною історією виникнення й функціонування в українській мові. Оскільки ж українська мова пройшла кілька етапів розвитку (протоукраїнський, давньоукраїнський, середньоукраїнський, новий і сучасний) [див.: Шевельов, 2002, с. 54-55], то й фемінітиви польського походження слід розглядати відповідно до вказаних історичних епох. Крім того, слід ураховувати всі мовні й позамовні чинники, що сприяли поширенню фемінітивів польського походження на українській території, процеси адаптації, використання й збереження таких фемінітивів дотепер, роль полонізмів у формуванні українського фемінікону. Тому до уваги взято всі фемінітиви польського походження, що в різні історичні часи переходили в українську мову і мали в ній відповідне реалізування.

Полонізми зараховано в українській мові до різновидів запозичень, а запозиченнями вважають звук, морфему, слово та його окреме значення, фразеологізм, синтаксичну конструкцію, перенесені з однієї мови в іншу, і процес подібного перенесення, а в межах запозичень виділяють різні види (варваризми, вкраплення, екзотизми, запозичені слова, інтернаціоналізми, іншомовні слова, кальки) [див.: Ткаченко, 2007, с. 203]. У вказаній статті йдеться лише про лексичні одиниці, які завдяки близькому сусідству польської та української мов, легкому й швидкому безпосередньому проникненню полонізмів на український ґрунт мали би сприйматися як близькі й зрозумілі слова, давно чи недавно запозичені назви. Однак таку категорію іменників слід віднести все-таки до розряду іншомовної лексики, що не засвоєна повністю українською мовою, а усвідомлюється як чужорідна й зберігає ознаки свого походження [див. Ткаченко, 2007, с. 238], а точніше до варваризмів, тобто слів, що мають структурні ознаки чужої мови і по-різному пристосовуються до фонетики й морфології української мови [див. Ленець, 2007, с. 63]. Для спрос-

тування цього твердження слід навести такі факти: українська мова знала впродовж своєї історії небагато фемінітивів, запозичених із польської мови чи з польськими твірними основами (і тільки з XIV ст.) (*малжонка, банітка, верстатниця*); давні фемінітиви польського походження були здебільшого патронімічного й андронімічного походження, що відійшли до пасивної лексики або повністю зникли (*бурмистриха, хоружина, подсудкова, подкоморина*); фемінітиви зі специфічними польськими мовними ознаками мали й зберегли рідковживаний характер, а часто й негативний відтінок (*безецниця, варіятка, гадра, вшетечниця*); а останні запозичення серед фемінітивів (власне полонізми, з польськими твірними основами чи польськими формами слів) і далі сприймаються як чужорідні та розмовні слова (*кубіта, професорка, маєтниця, фраєрка, склепарка*).

Наукові розвідки із компаративістики дали змогу вченим стверджувати, що українсько-польські зв'язки тривали впродовж усього писемного періоду і тривають дотепер, але мали різний характер у минулому та залишили неоднакове відображення в українській мові і в її фемінітивній підсистемі [див.: Ткаченко, 2007, с. 770]. Однак на сьогодні ще немає періодизації українсько-польських мовних контактів та їхніх наслідків, що й утруднює вивчення історії фемінітивів-полонізмів на українському ґрунті. І тільки завдяки численним напрацюванням із компаративістики можна простежити українсько-польські мовні відносини на різних історичних етапах, виокремити й проаналізувати на їхньому тлі фемінітиви польського походження. Але й не всі періоди в історії української мови знайшли однакове висвітлення щодо українсько-польських взаємин. Про такі контакти відомо найбільшою мірою від XVI ст. дотепер, тоді як мало за XIV – XV ст. і ще менше за XI – XIII ст. Учені звернули увагу на те, що історія українсько-польських мовних контактів майже не розкрита саме до XIV ст., перешкодою чого стала неопрацьованість польських текстів до XIV ст. [див.: Вінценз, 1991, с. 38]. За відсутності досліджень про українсько-польські мовні зв'язки в протокраїнській і давньоукраїнській періоди, на основі розвідок про такі контакти в наступні періоди та з історії фемінітивів української мови загалом можна передбачати започаткування українсько-польських зв'язків і появу польських запозичень із формуванням держави на руських землях.

У давньоукраїнський період XI – XIII ст. Києворуська держава мала високий соціальний статус і розвинену культуру, не поступаючись іншим визначним містам тодішньої Європи, що дало право вченим припускати про спрямування мовного впливу з Києва на Польщу, яка мала нижчий соціальний статус [див.: Вінценз, 1991, с. 38]. Підтвердженням цього можуть бути і наведені факти з історії русько-польських контактів (походи польських військ із князями Болеславом Хоробрим (1018 р.) і Болеславом Смілим (1069 р.) на допомогу руським князям; участь військ Ярослава Мудрого і князя Мстислава у внутрішньополітичні боротьбі

Польщі після смерті Болеслава Хороброго (1031 р.), після якої Ярослав Мудрий приєднав до Київської держави «Червлені городи» (Галичину – Волинь), загарбані раніше Болеславом Хоробрим; безпосередні відносини між південно-західними князівствами і сусідніми польськими феодальними князівствами, що почастишали з XIII ст. і мали мирний або ворожий характер [див.: Генсьорський, 1961, с. 15]. До того ж, польські писемні пам'ятки відомі тільки з початку XIV ст., зокрема релігійного та юридичного характеру, що писалися латинкою, якою володіло переважно вище духовенство, та польські князі, дворянство, військо, купці розмовляли рідною польською мовою [див.: Генсьорський, 1961, с. 16]. А мовні елементи, спільні з польськими і наявні в тодішніх українських пам'ятках, зокрема в Галицько-Волинському літописі, учені потрактували як спільні русько-польські утворення XIII ст., що не траплялися раніше ні в українській, ні в польській мові і не могли бути перейняті з польської мови, бо руська літературна мова мала вищий рівень розвитку, ніж польська, хоч і не заперечене вільне проникнення мовних елементів з одного мовного середовища в інше [див. Генсьорський, 1961, с. 16–17]. Відштовхуючись від таких мовних і позамовних фактів та враховуючи дослідження про фемінітиви протоукраїнської й давньоукраїнської доби, можна констатувати, що з дописемного періоду українська мова не знала фемінітивів польського походження – назви жінок того часу були переважно спільноіндоєвропейськими або спільнослов'янськими утвореннями. А в давньоукраїнський період, коли започатковувалися й розвивалися українсько-польські зв'язки, про лексичні запозичення в українській мові з польської мало відомо і зокрема не засвідчено також фемінітивів польського походження в давньоукраїнських пам'ятках [див.: Ковалів, 1964, с. 196–198]. Через це можна вважати, що перші фемінітиви-полонізми були привнесені на український ґрунт внаслідок тісних українсько-польських мовних контактів, що припали на пізніший період розвитку української мови.

У середньоукраїнський період русько-польські природні лексичні взаємовпливи переросли поступово в цілеспрямований насильницький вплив польської мови на українську, а саме із середини XIV ст., коли південно-західні землі опинилися під владою Польщі та Литви і на українській території відбувалося пристосування до мови феодалів-загарбників, переймання її від панівної верстви населення, поширення в адміністративній та інших сферах [див.: Вінценз, 1991, с. 38; Генсьорський, 1961, с. 15]. На XIV ст. припав і занепад Візантійської імперії та зростання у зв'язку з цим західної культури, зосередженої в Польщі і Празі [див.: Вінценз, 1991, с. 38]. Оскільки чехи завдяки своєму розташуванню найраніше від інших західних слов'ян перейняли південну і західну європейську культуру, то й найшвидше розвинули власну науку і культуру, на які звернуло погляди польське королівство в XIV ст.

[див. Русанівський, 1973, с. 5–7]. А чеська мова стала зразком літературної мови, до якої уподібнювала свою мову польська знать і на яку рівнялися в староукраїнській діловій писемності. Проте українське населення тоді перебувало в безпосередньому контакті з живою польською мовою, через яку проникали запозичення в українську. Офіційною мовою королівської канцелярії залишалася латина, однак з XV ст. під чеським впливом розвивалася і польська ділова мова, а українська переймала все найкраще з польської та чеської. Безпосередніми запозиченнями зі старопольської мови вважають слова *кroleваа*, *малжонька*, *старостинаа* [див.: СУМ XIV–XV, 1, с. 515, 572; 2, с. 382], а старочеськими і старопольськими – фемінітиви *матка*, *моужатка*, *пани*, *панна* [див.: СУМ XIV–XV, 1, с. 580, 618; 2, с. 123].

У XVI – XVII ст. вплив польської мови на українську більшою мірою посилювався, ніж у попередній період, і мав загарбницький характер, у зв'язку із прямим поширенням на всій українській території польської влади після Люблінської унії (1569 р.) [див.: Вінценз, 1991, с. 38]. А створена в XVI ст. Польсько-литовська держава посіла вагоме місце в житті слов'янських народів, бо стала передавачем культурних надбань зі сходу на захід і навпаки. А це позначилося на мовних взаємозв'язках між східними та західними слов'янськими мовами [див.: Русанівський, 1973, с. 8]. Але провідну роль у діловодстві відігравала й далі руська мова або українсько-білоруська ділова мова XIV – XV ст. Руською мовою писали грамоти в польській королівській канцелярії ще з XIV ст., послуговувалися нею при польському дворі і ще тривалий час говорили й писали польські королі, що свідчило про важливість і необхідність руської мови в польському державному апараті. Як вироблена й усталена, руська ділова мова міцно зберігала успадковану з минулого термінологію для позначення станових відносин, судочинства, податків, але з поширенням шляхетського привілею на українські землі стало проникати щодалі більше запозичень із польської мови [див. Русанівський, 1973, с. 10]. Учені зауважили, що в XVI ст. лексикон української мови почав моделювати на зразок польської мови і через польську на зразок латинської, та з'явилося багато лексичних елементів польського походження [див.: Вінценз, 1991, с. 39]. Потік польських запозичень зріс у XVI ст. і з розширенням функціональних меж української літературної мови (розвинулася художня, богослужбова, проповідницька, літописна й ділова література). У категорії назв осіб особливу увагу привертає численне зростання кількості слів на позначення станових, посадових, ремісничих та інших відносин, що стосувалися більшою мірою чоловіків, ніж жінок [див.: Гумецька, 1981, с. 15]. Однак, якщо такі маскулінативи засвідчені на українському ґрунті вже з XIV – XV ст. (*земянинь*, *маршалокъ*, *подканцлерий*, *подскарбий*, *сыновець*, *хороужи*, *чашиникъ*, *шляхтичь*) [див.: СУМ XIV–XV, 1, с. 398, 578; 2, с. 87, 165, 169, 409, 513, 533, 561]),

то співвідносні назви жінок виникли тільки в XVI – XVII ст., що позначали жінку як за родинними зв'язками (відношенням до чоловіка чи батька), так і за соціальним, майновим чи іншим станом. Характерними особливостями фемінітивів XVI – XVII ст. можна вважати продуктивне творення їх від маскулінативів польського походження, напр.: *гарбарка, зємя(н)ка, подкоморянка, каштелянка, войтовна, бурьми(с)триха, судина, маршалкова, підкоморина, по(д)судковая, подстолина, хоружанка, хоружиня, ксенжна, судиня, по(д)столиная* [див.: Брус, 2001, с. 36–57, 76–78, 83–85]. У пам'ятках цього періоду виявлено і безпосередні запозичення з польської мови *матька, малжонька, моужатка, кролевая, старостиня, цорка* [див.: Брус, 2001, с. 32, 83, 85, 88], *вшетечница* [див. СУМ XVI–XVII, 5, с. 82] й інші.

У новий український період – XVIII – XIX ст. – поступово зменшився вплив польської мови на українську, оскільки на зміну Польсько-литовській Речі Посполитій прийшла Російська імперія і щодалі більшого поширення набувала російська мова, що стала згодом державною у Східній Україні, а в Західній Україні перевагу отримала тоді німецька мова із пануванням Австро-Угорської імперії. Тому контактування України із західноєвропейським світом забезпечувала вже не тільки польська мова, а й інші європейські мови [див.: Вінценз, 1991, с. 41]. За науковими даними, у межах фемінітивів того часу простежувалося мало слів польського походження. Зі староукраїнської доби збереглося небагато назв жінок і переважно як данина минулих історичних реалій (*старостина, подсудина, судина, подсудковая, маршалкова* [див. Описи, 1989, с. 71, 114, 262, 270, 294]), хоч деякі фемінітиви міцно вкорінилися на українському ґрунті та дали багато похідних утворень (*пані, панівна, панійка, панна, панночка, паннуненька, паннуня, панянка, паннонька* [див.: СУМГ, III, с. 92–94]). Крім того, виявлено не поодинокі нові слова польського походження *гадра* [див. СУМГ, I, с. 264].

В українській мові XX – XXI ст. зв'язки із польською мовою можна оцінювати як рівноцінні контактам із іншими слов'янськими мовами, з акцентом на те, що найбільшою мірою вони були й залишилися дієвими та безпосередніми на межі української й польської територій. Завдяки близькому розташуванню українські й польські говірки дотепер зазнають обопільного впливу, що спричиняє вплив і на обидві літературні мови та віддаляє певною мірою українську від східнослов'янських, а польську від західнослов'янських [див.: Ткаченко, 2007, с. 770]. Однак сучасні взаємозв'язки української мови з польською, як і з іншими слов'янськими, більш віддаленими, не впливають суттєво на категорію осіб і не привносять до українського фемінікону нових польських запозичень. Склад фемінітивів польського походження в сучасній українській мові визначає невелика кількість назв жінок, мотивованих здебільшого маскулінативами польського походження, напр.: *бахурка, вербува-*

льниця, верстатниця, лайдачка, москалиха, хлопка [див.: СУМ 11, I, с. 114, 326, 331; IV, с. 437, 808; XI, с. 84]. Загалом відомі сьогодні фемінітиви польського походження слід об'єднати в такі групи: *давні запозичення*, що можуть бути віднесені до активного вжитку (*пані, панна*) й до пасивного як застарілі слова (*мужатка, старостина*), та *нові запозичення*, що належать переважно до пасивного вжитку – розмовного, діалектного чи художнього мовлення (*гадра* «мерзенна жінка», *їмосць* «попадя», *маєтниця* «багачка», *маюрничка* «доярка», *професорка* «вчителька», *фраєрка* «легковажна дівчина» *навчителька* «вчителька, вихователька», *пістунка* «нянька, доглядальниця» [див.: Ліпкевич, 2012, с. 323]. А тлумачні словники, як правило, не дають відомостей про походження слів і зокрема з польської мови (фемінітивів чи маскулінативів), напр.: *баніт*, заст., *вар'ятка*, діал. [див.: СУМ 11, 1, с. 351; 2, с. 66].

Отже, дослідження фемінітивів польського походження в діахронному та синхронному аспектах дало змогу узагальнити, що така категорія запозичень мала помітне місце в історії української мови, але не суттєво вплинула на формування й функціонування фемінітивної підсистеми української мови. Історія проникнення їх на український ґрунт охоплює давньоукраїнський, середньоукраїнський, новий і сучасний український періоди, що відповідають історичним етапам розвитку української мови. З давньоукраїнської доби відомо про встановлення і поширення українсько-польських мовних взаємовпливів, а фемінітиви польського походження вперше засвідчено з XIV – XV ст. (*королева, матка, малжонка, мужатка, старостина*). Основна кількість запозичених фемінітивів із польської мови, зумовлених переважно відповідними маскулінативами, припала на середньоукраїнський період XVI – XVII ст. (*земянка, подкоморина, подстолина, подсудкова, подскарбина, хоружина, канцлерина* тощо), що поступово занепала, оскільки була зумовлена великою мірою позамовними чинниками. У новій і сучасній українській мові з'явилося небагато фемінітивів-полонізмів, що входять до пасивного лексику і мають відчутне іншомовне походження (*вар'ятка, гадра, кобіта, колежанка, склепарка, кривнячка, фраєрочка*).

Література

1. Брус М. П. Загальні жіночі особові номінації в українській мові XVI – XVII століть: словотвір і семантика: дис. ... канд. філол. наук. Івано-Франківськ, 2001. 260 с.
2. Брус М. П. Фемінітиви в українській мові XI – XV ст. *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2006. С. 28–34.
3. Брус М. П. Фемінітиви в українській мові: генеза, еволюція, функціонування. Івано-Франківськ: Державний вищий навчальний заклад

- «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2019. Ч. 1. 440; Ч. 2. 640.
4. Брус М. П. Фемінітиви української мови в переплетінні давніх і сучасних тенденцій. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка, 2009. Вип. 46. Ч. 1. С. 61–69.
  5. Вінценз А. До проблеми українсько-польських контактів. *Мовознавство*. 1991. № 5. С. 37–41.
  6. Генсьорський А. І. Південноруські і польські лексичні взаємозв'язки в XIII ст. *Дослідження і матеріали з української мови* / редкол.: І. П. Крип'якевич (відп. ред.), Л. Л. Гумецька, У. Я. Єдлінська та ін. Київ: Вид-во АН УРСР, 1961. Т. IV. С. 15–25.
  7. Гумецька Л. Л. З історичної лексикології української мови. *Мовознавство*. 1981. № 1. С. 38–44.
  8. Зілінський І. Взаємовідносини між українською та польською мовою. *Записки Наукового Товариства імені Шевченка: праці філологічної секції* / за ред. В. Сімовича. Львів: Друкарня НТШ, 1937. Т. 155. С. 203–216.
  9. Кобилянський Б. В. До вивчення германізмів і полонізмів в українській мові. *Мовознавство*. 1976. № 6. С. 31–35.
  10. Ковалів П. Лексичний фонд літературної мови київського періоду X – XIV ст. / Наукове товариство ім. Т. Шевченка. Нью-Йорк, 1964. Т. II: Запозичення. 323 с.
  11. Ленець К. В. Варваризм. *Українська мова: енциклопедія* / редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. Видання третє. Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 2007. С. 63.
  12. Ліпкевич І. Відбиття наслідків польського мовного впливу в новелах Василя Стефаника. *Семантика мови і тексту: матеріали XI конференції*. Івано-Франківськ, 2012. С. 322–326.
  13. Описи Київського намісництва 70-80-х років XVIII ст.: описово-статистичні джерела / упоряд. Г. В. Болотова та ін.; редкол.: П. С. Сохань (відп. ред.) та ін. Київ: Наукова думка, 1989. 392 с. (ОКН).
  14. Русанівський В. М. Слов'янські міжмовні зв'язки і формування функціональних стилів української літературної мови XVI – XVII ст.: доповідь на VII Міжнарод. з'їзді славістів. Київ: Наукова думка, 1973. 28 с.
  15. Словарь української мови: у 4 т. / упорядкував з додатком власного матеріалу Борис Грінченко; редактори: Л. М. Кудрявкіна, Н. М. Отрох, Л. С. Шорубалка; надруковано з видання 1907 – 1909 рр. фотоспособом. Київ: Наукова думка, 1996. Т. 1. 496 с.; 1997. Т. 3. 507 с. (СІМГ).
  16. Словник староукраїнської мови XIV – XV ст.: у 2 т. / ред. кол.: Д. Г. Гринчишин, Л. Л. Гумецька (голова), І. М. Керницький. Київ: Наукова думка, 1977. Т. 1: А–М. 631 с.; 1978. Т. 2: Н–Ө. 592 с. (СІМ XIV – XV).
  17. Словник української мови XVI – першої половини XVII ст. / ред. кол.: Д. Гринчишин (відп. ред.), У. Єдлінська, Л. Полюга та ін.; НАН

- України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 1994–2017. Вип. 1–17. (СІМ XVI – XVII)/
18. Словник української мови: у 20 т. / гол. наук. ред. В. М. Русанівський; НАН України, Український мовно-інформаційний фонд. Київ: Наукова думка, 2010–2018. Т. 1–9. (СІМ 20).
19. Словник української мови: у 11 т. / ред. кол.: І. К. Білодід (голова) та ін.; АН УРСР, Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ: Наукова думка, 1970–1980. Т. I–XI. (СІМ 11).
20. Ткаченко О. Б. Запозичення *Українська мова*: енциклопедія/ редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. Видання третє. Київ: Видавництво «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 2007. С. 203.
21. Ткаченко О. Б. Іншомовні слова *Українська мова*: енциклопедія/ редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. Видання третє. Київ: Видавництво «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 2007. С. 238–239.
22. Ткаченко О. Б. Полонізм *Українська мова*: енциклопедія/ редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. Видання третє. Київ: Видавництво «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 2007. С. 525.
23. Ткаченко О. Б. Українсько-польські мовні контакти *Українська мова*: енциклопедія/ редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. Видання третє. Київ: Видавництво «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 2007. С. 770.
24. Царук О. Українська мова серед інших слов'янських: етнологічні та граматичні параметри: монографія / відп. ред. А. М. Поповський. Дніпропетровськ: Наука і освіта, 1998. 324 с.
25. Шевельов Ю. Історична фонологія української мови / переклад з англ. С. Вакуленка, А. Даниленка; ред. Л. Ушкалов. Харків: Видавництво «Акта», 2002. 1056 с.

**DIACHRONIC AND SYNCHRONOUS MANIFESTATIONS
OF POLISH INFLUENCES IN THE FEMINITIVE SUBSYSTEM
OF THE UKRAINIAN LANGUAGE**

Maria Brus

*Vasyl Stefanyk Precarpathian National University;
76000, Ivano-Frankivsk, Shevchenka St., 57;
e-mail: mariia.brus@pnu.edu.ua*

Goal. The article examines the Ukrainian-Polish language ties and analyzes the feminine forms of Polish origin that entered the Ukrainian lexicon in

different historical periods, its active or passive composition and left an impression on the feminine subsystem of the Ukrainian language. It is noted that the first feminines-polonisms appeared in the Old Ukrainian language in the 14th - 15th centuries, increased in number in the 16th - 17th centuries, and then replenished the Ukrainian vocabulary to a small extent, and mainly with words motivated by masculinatives of Polish origin.

Research methodology. *In the context of the establishment and formation of interlanguage interaction, the problem of creation and use of feminines is today one of the actualized and ambiguously interpreted, the disclosure of which activates international cooperation and communication to a certain extent. At the Polish-Ukrainian level, this problem is not modern, but has a long history, so its research is based on the use of diachronic and synchronic approaches. From the point of view of the influence of the Polish language on the feminine subsystem of the Ukrainian language, the diachronic aspect made it possible to trace the chronology of borrowing from the Polish language of feminines or their creative bases throughout the entire written age, and synchronic - to analyze the peculiarities of borrowed nominations from the Polish language at different historical stages. To implement these approaches, historical, descriptive, and partly comparative methods, elements of lexical, word-forming, and stylistic analysis were used. Scientific works on linguistic Ukrainian studies on Polish-Ukrainian language connections and feminine borrowings from the Polish language are taken as the theoretical base, and historical and explanatory dictionaries of the Ukrainian language are the main source base.*

Keywords: *diachrony and synchrony, femininity-polonisms, Ukrainian-Polish relations, international interaction and cooperation.*